

II.

„Sed late patet antiquitatis notio; diu enim fuere Graeci artifices, diu etiam Romanorum opibus artes sustentatae sunt. Quid igitur hac disputatione lucratur? Plus petimus.“ Audio, et quantum potero, desiderium explere paratus sum. Primum igitur anquirendum est, num aliqua veri similitudine (nam ultra probabilitatis rationem tendere vix licebit) demonstrari possit, quò tempore sigillum nostrum factum esse videatur. Pertinet haec quaestio ad historiam artium et videndum erit, quando similia nostro opera fabricati sint artifices Graeci vel Romani. Qua in re exploranda ut satietatem vitemus, nihil de *Homeri* aetate dicemus, quæ ebur, res et rarissima et pretiosissima, nisi ad exornanda regum arma et suppellectilem non usurpatum esse docemur ⁵⁾. Apud *Hesiodum* vix uno verbo ebur commemoratur ⁶⁾ et ita, ut ne suspicari quidem liceat, illud alium in finem quam ad opus variandum esse assumptum. Nec de Cypseli arca ⁷⁾ nunc disserendi ullus locus est, quippe cujus imagunculas eburneas (*ζώδια ἐλέφαντος*) nihil nisi crustas aut emblemata fuisse ex ipsa *Pausaniae* narratione pateat.

Sed de veris signis et statuís eburneis, quæ a scriptoribus exstitisse traduntur, disputaturi novis circumfundimur tenebris. Nam recentioribus, qui in historia artium versati sunt, caeco iudicio nos confidere quum innata humanis ingeniis infirmitas vetat, tum manifesti errores, quibus ne optimi quidem immunes sunt. Etenim (ut sit *ab Jove principium*) ipse *Winckelmannus* ⁸⁾ in quattuor operibus, quæ praeter *Victorias Melitenses* ⁹⁾ ex ebore facta commemorat, etiam *Palladis simulacrum* laudat ad viam, qua *Aristonautis* *Pellenen* itur, positum; sed inspicite *Pausaniam* ¹⁰⁾ a *Winckelmanno* inductum, et statim videbis, ab illo scriptore *Palladâ* non eburneam, sed ex auro et ebore factam prædicari. Fuit igitur e numero *χρυσσελεφαντινων ἀγαλμάτων* nec magis huc pertinet quam *Jupiter Olympius* vel *Minerva Virgo Phidiae*, a quo etiam hoc signum factum esse credebatur. Deinde a viro immortalitate *Jupiter ebores*, quem *Plinius* ¹¹⁾ in quodam delubro *Cyzici* fuisse refert. At scri-

⁵⁾ Etsi accuratius rem persequenti ab *Iliadis* simplicitate distinguenda erit cultior *Odysseae* vita, nos tamen hanc differentiam prætermittere posse videmur, quum ne in *Odyssea* quidem de eboris in artibus usu sermo esse possit. Plura dabit *Krause* in libro qui inscribitur *Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissenschaft*, B. III, S. 81.

⁶⁾ *Scut. Herc.* v. 141. *Gaisf.*

⁷⁾ *Pausan.* V, 17.

⁸⁾ *Winckelmann's Werke*, herausgeg. von *Meyer* und *Schulze*, B. III, S. 30.

⁹⁾ *Cicer.* *Act.* II, in *Verr.* lib. IV, 46.

¹⁰⁾ *Pausan.* VII, 27.

¹¹⁾ *Plin.* *Hist. Nat.* XXXVI, 22.

ptorum Romanorum testimoniis ut paullulum diffidamus de signis eburneis sive eboreis ¹²⁾ narrantium, nisi aliud accedat, quod rei fidem faciat, sermonis inconstantia admonere videtur, per quam eburneum vel id vocari licebat, quod ex parte tantum ebore confectum esset; ita enim, ut certissimo id factum probem exemplo, *Cicero* ¹³⁾ Athenis Minervae signum ex ebore fecisse Phidiam dicit, quod ex ebore auroque factum inter omnes constat. Non minus incerta res est de Hercule Tiburtino a Winckelmanno in his operibus nominato; nam quod *Propertius* ¹⁴⁾ Tiburis in fano Herculeo numine nunquam ebur pallere cecinit, id etiam tum recte prolatum est, si nihil præter caput aut manus in dei signo ex ebore fuit. Ac vix *Heynius* ¹⁵⁾ Victorias Melitenses admittit supra memoratas, quas ipse nihil nisi cælaturas fuisse suspicatur. In quam tamen sententiam quum errore delapsus sit, quem infra in annotatione nos elevasse nobis videmur, tota *Ciceronis* narratio eo nos impellit, ut cum *Winckelmanno* statuas fuisse putemus. Verum utinam *Heynius*, qui tam incredulum modo se præstitit, minus ipse credulus fuisset! Etenim ille in eadem commentatione, in qua de Victoriis eburneis tulit iudicium, statuas quoque recensuit ¹⁶⁾ ex ebore factas, quas a veteribus scriptoribus laudatos reperisset, similemque recensionem jam olim in alio libro ¹⁷⁾ instituerat. Sed ut omittam, quas ne ipse quidem ex mero ebore fuisse perhibet, „Liberum patrem ore, pedibus et manibus eburneis“ et „Endymionem præter vestem totum (?) ex ebore“, quos *Pausanias* Olympiae viderat ¹⁸⁾, multum abest, ut ceterae omnes sine ulla dubitatione in eburneorum simulacrorum numero habeantur. Nam Apollinem, qui Romae fuit in foro Augusti ¹⁹⁾, et Jovem Pasitelis in Metelli aede, qua Campus petebatur ²⁰⁾, quum simpliciter eboreos *Plinius* appellet, eadem redit ambiguitas, quam supra in Jove Cyziceno significavimus. Minus fluctuamus animo, quid iudicandum sit de statua equestri, quam imperator Titus Vespasiani f. Britannico in palatio ex ebore faciendam curaverat, quaeque etiam Suetonii ætate Circensi pompa præferabatur ²¹⁾; vix enim

¹²⁾ Posterius adjectivum aurea latinitatis ætate usurpatum esse vix crediderim.

¹³⁾ *Cicer. Brut. c. 73, §. 257.*

¹⁴⁾ *Propert. IV, 7, 82.*

¹⁵⁾ *Heyne's antiquar. Aufsätze, II, S. 164.* „Sujets in erhobener Arbeit in Elfenbein ausgeführt; — — — vieles aus Elfenbein, das zur Auszierung diente, und darunter Siegesgöttinnen von einer alten Arbeit und vortrefflichen Kunst.“ Manifestum est, *Heynium* perperam interpretatum esse vocabulum q. e. ornamenta, quo *Cicero* in illo libro passim statuas significat, velut bis c. 3, 6.

¹⁶⁾ *Pag. 165.*

¹⁷⁾ *Nov. Commentar. societatis Gotting. tom. 1, part. 2, p. 107.*

¹⁸⁾ *Pausan. VI, 19.* cujus verbis non tecte significatur, in *Endymione* pariter atque in *Libero* patre præter os et extremos pedes (*ἄκρους πόδας*) et manus nihil ex ebore fuisse.

¹⁹⁾ *Plin. VII, 54.*

²⁰⁾ *Plin. XXXVI, 4, 12.*

²¹⁾ *Sueton. Tit. c. 2. ex.*

satis mirari possumus, quod vir ceterum præclaro acumine inque hisce rebus non vulgari-
ter intelligens sustinuit animo informare equum una cum equite purum putum ex ebore fa-
ctum; cum mica salis, ut ajunt, talia percipienda esse res ipsa clamat. Acumen certe
etiam desidero in *Krausio* ²²⁾ Viro Doctissimo, qui in templo Jovis Olympiæ statuam regis
Nicomedis eburneam a Pausania oculis usurpatam narrat. Etenim *Pausanias* ²³⁾ quum duo
insignia ibi esse simulacra retulerit, τὴν μὲν τοῦ ἠλέκτρον βασιλέως Ῥωμαίων Ἀνγούστου, τὴν
δὲ τοῦ ἐλέφαντος βασιλέως Νικομήδους εἶναι Βιθυνῶν, aut utriusque omnes partes ex eadem
materia factas fuisse intelligi necesse est aut neutrius; inauditum vero est statuas apud
antiquos fieri solitas ex electro: illud dico electrum, quod in Eridani (Padi) arena reperiri
creditum a Romanis succinum vocabatur ²⁴⁾, non metallum auro argentoque confusum.
Nihil igitur restat, nisi ut putemus, aut εἰκόνας a Pausania non ut vulgo dictas esse sta-
tuas, sed perexiguas quasdam effigies, nostro sigillo fere consimiles. Quod ut verum exi-
stimemus, quum Pausaniae religio in definienda materia statuarum, qua Plinio longe ante-
cellit, tum ipsius Plinii verba quaedam ²⁵⁾ suadere videntur, quibus id saltem evinci po-
test, ipsius ætate luxuriam etiam succino ad parva simulacra effingenda usam esse.

Vide jam, mi lector, ex iis, quæ adhuc sunt disputata, quid sequatur. Nimirum
si verum videre nobis contigit, ad modicum numerum redigitur copia signorum eburneo-
rum, quæ ex scriptoribus Græcis et Romanis collegisse sibi visi sunt *Winckelmannus* et
Heynius et *Krausius* ²⁶⁾. Vix enim simulacra apud veteres invenientur, quæ vere eburnea,
i. e. nulla alia materia ebore addita aut superimposita ²⁷⁾ haberi possint, præter ea, quæ
perspicuitatis causa hic uno in conspectu ponimus. Sunt autem hæc:

1° *Aesculapius*, qui a *Strabone* ²⁸⁾ in vico Arcadiæ fuisse traditur, opus Colotæ,
Phidiæ discipuli vel (ut dicam, quod sentio) operum adjutoris.

²²⁾ V. Real-Encyclopädie der Alterthumswissenschaft, B. III, p. 82.

²³⁾ Pausan. V, 12.

²⁴⁾ Succini majorem copiam imperatoris Neronis demum tempore invecam esse Plinius testatur lib. XXXVII.
11. ex.

²⁵⁾ Plin. XXXVII, 12. „Taxatio (succini) in deliciis tanta, ut hominis quamvis parva effigies vivorum homi-
num vigentiumque pretia superet.“

²⁶⁾ Vellem me addere posse nomen *Meuselii*, qui simile propositum persecutus est in libro, quem inscripsit
Neue Miscellaneen artistischen Inhalts, I. Stück, p. 49—52; sed liber, quo olim usus sum, jam non ad ma-
num est. Magis etiam doleo, quod carendum erat libro docti Francogalli *Quatremère de Quincy*,
Le Jupiter Olympien. Quamquam uterque vereor ut multum attulerit novi, quod quidem huc pertineat.

²⁷⁾ Calumnie prævertendæ causa monemus, in majoribus signis excipiendum esse nucleum quem vocant,
quippe qui in omnibus ejusmodi simulacris ex viliori constaret materia: conf. utilissima G. Rathgeberi
commentatio in Encyclopaediæ literarum et artium ab *Erschio* et *Grubero* institutæ sect. III, tom. III,
p. 261. ss.

²⁸⁾ Strab. lib. VIII, p. 520, B. (tom. II, p. 145. Tauchn.)

2° *Venus* cognomine *Praxis*, antiquissimum opus, quod Megaris fuit ²⁹⁾, ignoto artifice.

3° *Minerva* Alalcomenis, Bœotiae vico, antiquo opere sed fabricatore pariter incompto, quam Sulla abstulit ³⁰⁾.

4° *Minerva* Romae in foro Augusti, quo ab Tegea Arcadiae translata fuerat; eam Endæus Atheniensis, Dædaleae disciplinae alumnus, fabricatus esse dicebatur ³¹⁾.

5° *Saturnus* Romae, quem quis fecerit, ignoratur ³²⁾.

6° *Victoriae* Melitenses, de quibus supra dictum est.

7° *Sigillum Nicomedis Olympiae*, siquidem vera sunt, quae paullo ante disputavimus.

Sed ne ex his quidem signis multum lucis in nostrum ornamentum transfunditur; in plurimis enim ne aetatem quidem traditam accepimus, in paucis artificum nomina, atque adeo haec fabularum caligine involuta; de statuarum compositione, de artificii perfectione altum ubique silentium, nisi quod Plinius Saturnum intus cavum oleo repletum fuisse tradit „ebori vindicando a carie“, in quo sane progressus artis cernitur, quum Phidias ad Jovem Olympium a carie defendendum id solum excogitasset, ut signum oleo perfunderetur ³³⁾. Nihil igitur ex his concludi potest, nisi satis mature a Graecis artem eborariam excultam et mox opera in hoc genere perfecta esse, quae etiam cultioris posteritatis iudicio commendarentur; denique eo tempore, quo Graecae res sub imperium dictionemque Populi Romani cesserunt, artem etiam ad minuta opera, quibus si non alia, certe patientiae et assiduitatis laus debetur, traductam videri. In quo quid praestitum sit, documento est Myrmecides, minorum opusculorum fabricator ³⁴⁾, qui quadrigas ex ebore fecit, quae sub musca possent abscondi, et navem, quam apicula alis tegetet. Sed ista jocularia sunt neque admodum ad propositum nostrum pertinent. Interim, ne justo audaciores in conjectando esse videamur, aliqua veri similitudine ex his efficitur, ut non sit probabile, nostrum sigillum ante illud tempus factum esse.

²⁹⁾ Pausan. I, 43.

³⁰⁾ Pausan. IX, 43.

³¹⁾ Pausan. VIII, 46. De Endoei aetate dubitatum est, quia non est credibile artem eborariam tam mature ad hanc perfectionem adductam esse; sed injuria, ni fallor. Rectius dubitabis, num vere ad Endoeum signi fabricatio referatur; quis enim ignorat istam Graecorum levitatem, qua quidquid ubique antiquissimum esset, popularibus fama claris tribuere solebant? Hinc tot Daedali opera (v. Real-Encyclop. der Alterthumsw. B. II, p. 389, s.), hinc Endoeus quoque contra omnem veri similitudinem Minervae Tegeatidis fictor dictus.

³²⁾ Plin. XV, 7. Sed ex artificio olei infusi, quod a Plinio commemoratur, non inepte conjicias, eum utique post Jovem Olympium factum esse, ut mox dicetur.

³³⁾ Pausan. V, 11. ex.

³⁴⁾ Cicero Acad. II, 38. Varr. de L. L. VI, in Aelian. Var. Hist. I, 17. Plin. VII, 21. De Myrmecide disputasse Boeckhium in Corp. Inscr. I, p. 873. Bernhardt me docuit ad Suid. vol. II, p. 915. Ceterum nusquam Plinius majus edidit documentum levitatis suae quam in hoc; nam eadem, quae h. l. eburnea recte dicuntur, lib. XXXVI, 4, 15. parva marmorea fuisse dixit.

Quid ergo? In his acquiescemus? Immo vero, si me sequeris, a scriptorum facundia nos convertemus ad mutos illos antiquitatis testes, opera dico eburnea, quæ ad nostram ætatem perdurarunt, si forte ex iis aliquid, quod plura nos doceat, elicere possimus. At vero hic nonnullos subridentes videre mihi videor et dubitationem suam vix tegentes. Nec mirum! Quid enim facerent, qui ab *Heynio* ³⁵⁾ sese edoceri passi sunt, „nullam majoris fabricæ ebur ætatem tulisse; vix unum et alterum sigillum eburneum servatum ferri, nec tamen id ipsum ab intelligente quoquam homine exploratum unquam esse“? quum præsertim tam probabilem ejus rei causam afferat: „solet enim, inquit, ebur aëris vel humoris injuria dissolvi et in scobem tritu facilem, putrem et quasi bolarem abire.“ Ac ne crederes, ipsum unquam hujus effati pœnituisse, multis annis post se in eadem sententia esse significavit addiditque, „in eruendis Herculani ruinis nullum ad id tempus majoris ponderis ebur repertum esse; nihil nisi tibias, fibulas, amuleta, similia“ ³⁶⁾. Quod quam vere dictum sit, equidem in hac librorum ac subsidiorum penuria dijudicare non possum. Sed cautius aliquanto statuere video *Winckelmannum* ³⁷⁾, qui: „statuarum, inquit, eburnearum in tanta rerum ex tenebris protractarum copia nullum vestigium apparuit præter parva signa nonnulla, quia ebur humo tectum maceratur.“ Nec, hercule, aliter poterat, si sibi constare vellet. Ipse enim ³⁸⁾ velut rem præclaram extollit minutam effigiem pueri ex ebore factam, palmi magnitudine, totam olim inauratam, quam in cimelio Hamiltoni, legati Magnæ Britanniae regis, Neapoli fuisse narrat. Quo accedit alterum sigillum, quod *Winckelmanni* Editores ³⁹⁾ addendum esse censuerunt; nam in thesauro æneorum aliorumque monumentorum minorum, quæ ex antiquitate servata juxta pinacothecam Florentinam custodiantur, simulacrum quinque vel sex pollicum altitudine inveniri ajunt eburneum Pygmæi, qui gruem occisam humero gestet, præclaro opere, inprimisque ridiculum quiddam singulari arte expressum placere in suavissimo sigillo. Quid? quod ipse *Heynius*, non dico similia, sed etiam majorum artis antiquæ operum vestigia ad nostra tempora conservata esse contendit. Quod sane mireris in eo, qui ebur tandiu posse conservari probabile non esse judicaverit. Quamquam si admirationi ullus locus est, id potius mirum videtur, tale quid in mentem venisse viro, cui esset perspectum, tibias certe et fibulas aliasque res eburneas ætatem tulisse; quod enim in ejusmodi rebus factum est, cur in signis, præsertim minoribus, fa-

³⁵⁾ Nov. Commentar. societ. Gotting. tom. I, part. 2, pag. 115.

³⁶⁾ Antiquar. Aufsätze, II, S. 167.

³⁷⁾ W. Werke h. v. Schulze u. Meyer, B. III, S. 31. Medium quasi inter hos cursum tenet Rathgeber (Encycl. d. W. u. K. von Ersch und Gruber, Sect. III, B. 3, p. 260. Anm.); dicit enim, opera in hoc genere, quæ exstant, pleraque posterioris ætatis et parvi pretii esse, quod ebur solo obrutum putrescat et dissolvatur.

³⁸⁾ W. Werke, I. I.

³⁹⁾ W. Werke, B. III, S. 288, Anm. 125.

ctum esse non poterit? Sed ut redeat oratio, unde deflexa est, *Heynius* ⁴⁰⁾ summis laudibus effert eburneum caput muliebre ad dodrantem vivæ magnitudinis ex uno dente fabricatum, quod Hafniæ ostendatur in museo regio et Argivæ Helenæ esse perhibeatur. Verum obstinatæ dubitationis quasi poenas luens vir eximius ad saniolem reversurus sententiam hic fortunæ ludibrio fuisse videtur; hodie enim ab earum rerum intelligentibus illud caput antiquum esse prorsus negatur ⁴¹⁾. Ac ne Heynio soli laus ejusmodi inventi contingeret, etiam *Meuselius* ⁴²⁾ nescio unde famam arripuit, apud Belgas haud procul a Cattovico ad Rheni ostium, quo loco vetustum illud Britoburgum situm ferunt, virile caput barbaturum eleganti opere, stellata cinctum corona repertum esse, quod ipse Rheni patris fuisse suspicatur. Cujus rei fides penes ipsum esto. Nos quidem nunc de istius fabulæ fontibus inquirere non juvat, sed satis habemus ex *Winckelmanno* ejusque Editoribus, testibus locupletissimis, didicisse, non solum artifices veteres signa nostro similia fabricatos esse, verum etiam superesse illius artis monumenta nequaquam spernenda ⁴³⁾. Utinam viris ornatissimis placuisset ad cetera bona etiam hoc addere, ut significarent, quid sibi de ætate operum illorum videretur. Quod quum non sit factum, videndum est, possitne ex ipsius sigilli nostri habitu ratio aliqua indagari, qua ad ætatem ejus definiendam adducamur.

Non veremur, ne lectoribus eruditis plus æquo in hac disputatione *Winckelmanni* nomen frequentare videamur. Nam quis huic ingenio, doctrina, judicio inter omnes par esse potest? quis hunc nominis auctoritate, scriptorum laude, summorum ingeniorum veneratione ⁴⁴⁾ superavit? quis unquam per artis veteris labyrinthos ducem tam fidum, sollertem, omnibus rebus instructum se præstitit? Quem si nos quoque in dignoscendis variarum ætatum operibus sequemur, hominibus doctis consilium nostrum plane probatum iri speramus. Contendit igitur vir præstantissimus ⁴⁵⁾, ad dissimilitudines operum dijudicandas et ad definienda tempora, ex quibus monumenta originem ceperint, vix quidquam majoris esse momenti quam capilli fabricam. Deinde, postquam Græcorum in hoc genere simplicitatem persecutus est, ad hunc modum pergit: brevi post primos Imperatores calamistratam comam in consuetudinem venisse artificesque operam dedisse, ut illam insigni diligen-

⁴⁰⁾ Antiquar. Aufsätze, II, S. 168. ss. Meusel Neue Miscell. art. Inh. I, S. 48. s.

⁴¹⁾ Rathgeber Encyclopaedie Erschlo-Gruberianae I. I. conferri jubet librum Ramdohrii, qui inscriptus est Studien über Dänemark, Th. I, S. 145.

⁴²⁾ Neue Miscell. art. Inh. I. I.

⁴³⁾ Ut funditus tolleretur omnis dubitatio, possetne ebur tamdiu sub terra humori et putredini resistere, fors tulit, ut nuperrime etiam in sepulcro Romano in vicinia pagi Weyden prope Coloniam Agrippinam detecto præter alia decora atque ornamenta invenirentur nonnulla anaglypha eburnea: vid. Ulrichs in Jahrb. d. Vereins v. Alterth. im Rhein. III, S. 145, s.

⁴⁴⁾ Instar omnium erit Goethius: Winckelmann u. sein Jahrh. Oppt. t. XXXVII.

⁴⁵⁾ W. Werke v. Meyer u. Schulze, B. IV, S. 413. s.

tia exprimerent. Tum M. Aurelio et L. Vero imperatoribus apparuisse artificium pæne infiniti laboris, quo in innumerabilibus et capilli et barbæ cincinnulis singulos pilos imitarentur, eumque morem durasse, dum paullo post tempora Septimii Severi et Caracallæ cum omni artificii genere etiam assiduitas in elaborando intercideret. Hæc Winckelmannus. Quæ quoties lego, facere non possum, quin existimem, scriptori ante oculos versatam esse speciem prorsus similem nostro sigillo. In quo etsi omnia singulari diligentia sunt elaborata, nihil tamen artificii majori curæ fuisse videtur, quam ut capillos et præcipue barbulam in homine majore, quam accuratissime fieri posset, usque ad singulas cincinnorum fibrillas exprimeret. Itaque quoad Winckelmanno fides est habenda, dubium esse non potest, fabricatorem signi illo tempore vixisse, quod inter M. Aurelii et Caracallæ imperia intercedebat.

At hic disputationis exitus, quamquam longe superat spem, quam initio conceperam, tamen multum abest ut animi desiderium expleat; semper enim redit quæstio, unde venerit sigillum, quod solum illud nasci viderit. Verum hic in circumfusus tenebris nullum usquam lumen accenditur; vix parva scintilla exsplendescit, satis valida ad alliciendum viatorem incertum, sed hebetior quam quæ iter collustret. Sed quidquid est, dicam illud, quid sit. Nuper enim, quum Welckerum V. Cl. Bonnæ adissem nosque una cum Schopenio, viro quum doctrina (quod omnes sciunt) tum morum comitate (quam familiares in eo norunt et unice diligunt) insigni, sigillum meum eburneum contemplantur, subito cubiculum intrat juvenis Græcus, Athenis natus, qui Bonnæ jam per biennium literis operam dabat et ab utroque professore, ni fallor, Phrearrhytes appellabatur. Hic igitur, quid agitaremus, edoctus simulacrum in manus sumpsit et vix conspicatus exclamavit: „eia, quanta oris similitudo cum illo hominum genere, quod Neapoli molem implet mari oppositam!“ Quibus auditis Welckerus denuo considerat opusculum et idem sibi videri prædicat; mirifice enim lineamenta referre vultus incolarum illius urbis, multum autem abluere a formis Græcarum statuarum, quas ipse cognoverit. Quid igitur tu judicas, mi lector? Nam te in hujus consilii societatem venire fas est. Nonne tibi satis probabilis videtur conjectura, simulacrum in Italia et fortasse in opulentis illis Campaniæ oppidis factum esse? Sed verendum est, ne nimis jam conjectandi libidini indulsisse tibi videamur. Quare quæstionem de artifice operis attingere supersedeo.

III.

Facile etiam paterer, me supersedere posse quæstione, quid hoc opere effingendum et quodammodo representandum artifex sibi proposuerit, nisi hanc officii partem deseruisse potius quam reliquisse viderer. Neminem enim fugit, quam lubrica sit res, veterum signis nomina imponere. Qua in re quum vel eruditissimos quotidie errare videamus, quid ego de